

HALMARADVÁNYOK A MEZŐSÉGI RÉTEGEKBŐL.

Irta: *Bogsch László dr.*

Az Északerdély hazatérésével fölmerült és megoldásra váró kérdések között egyik legfontosabb a trianoni Magyarország vasúti hálózatának összekapcsolása a székely körvasút hazakerült részével. A székely körvasútból ugyanis csak a Nyárádtó—Marosvásárhely—Déda—Sepsiszentgyörgy—Kökös közötti rész tért vissza. Ennek a hazatért vonalrésznek sehol sem volt kapcsolata a trianoni ország vasútvonalaiival. Már pedig bizonyára fölösleges a rendes vasúti összeköttetés fontosságát hangsúlyozni.

A hazatérés után tehát nyomban megindultak azok a munkálatok, amelyeknek célja a rendes nyomtávú vasúti összeköttetés megteremtése volt. A tervezett és azóta már építés alatt álló vonal a Dés és Beszterce közötti vasútvonalból Szeretfalvánál ágazik ki s a Sajó völgyében halad általában DK felé. Bilak, Serling, Berlád, Nagysajó, és Kissajó községek mellett jut el a Sajó forrásvidékéig. Innen az ú. n. „kis alagút”-on keresztül halad át a vízvázasztó másik oldalára, majd Monorfalva és a vele teljesen összeépült Gledény mellett továbbmenve, eléri az ú. n. „nagy alagút”-at. Innen Alsórépa, Monosfalu és Maroskövesd községek környékén jut el a Maros völgyébe és Dédánál eléri a székely körvasútát. A zegész terület fölépítésében legnagyobb szerepet a miocénkori mezőségi rétegek játsszák. Az alagutak s a csúszásra nagyon hajlamos, a suvadásokról hírhedt mezőségi rétegek a legmagasabb fokú műszaki tudást igénylik ennek a vasúti vonalnak az építésénél.

A Szeretfalva és Déda közötti vasútépítés indította a m. kir. Földtani Intézet igazgatóságát arra a gondolatra, hogy az idei nyári fölvételek során e sorok íróját külső munkatársi minőségben a szóbanforgó terület ősmaradványainak begyűjtésével megbízza. Koch Antal erdélyi monográfiája nyomán köztudomású, hogy a mezőségi rétegek alig-alig szolgáltatnak kövületeket, az erdélyi medence ezen ÉK-i részéből meg úgyyszólván egyáltalában nem voltak ismeretesek fossziliák a mezőségi rétegekből. Föltehető volt, hogy a nagyarányú földmunkák kapcsán, amikor ilyen óriási tömegű földet mozgatnak meg, nagyobb mennyiségű kövület fog napszínre kerülni. Sajnos, a nyári felvételi idő alatt ez a föltevés még nem igazolódott be. Bár a vasútépítés kapcsán a fedő alluviális és diluviális rétegek alatt csaknem mindenütt elérték a kékeszínű, palás, agyagos-márgás mezőségi rétegeket s az alagutak is mindvégig a mezőségi rétegekben haladnak, kövületnek mégsem volt semmi nyoma. A nyár végéig végzett vasútépítési munkálatok alatt, bemondás szerint, mindössze a „nagy alagút”-ból került elő egy hal farkának a lenyomata.

Annál örvedetesebb fordulat állott be azután október és november havában. Október hóban ugyanis Gledény mellett a köz-

séget körülölelő nagy kanyar nyugati szárában több hálnak a lenyomata került elő. Az építés vezetője, P i e r i C é z á r MÁV. műszaki főtanácsos lekötelező szívességgel azonnal értesítette e sorok íróját, mint aki nyáron át a Földtani Intézet részéről a Szeretfalva és Déda között épülő vasút föltárásaiban előforduló kövületek gyűjtésével megbízott, a Földtani Intézet igazgatósága pedig módot talált arra, hogy a talált maradványok hazaszállíttassanak és a lelőhely újabb részletes vizsgálat alá vétessék. Október folyamán tehát újra fölkereshettem a gledényi hallelőhelyet. Épen ottlétemkor a kubikusok újra azt a réteget ásták le, amely a halmaradványokat tartalmazta, úgyhogy magamnak is több példányt sikerült ez alkalommal még begyűjtenem.

A gledényi nagy kanyar nyugati szárában levő mezőségi rétegek lemezes, palás, kékesszínű agyagos-márgás rétegekből állanak. Ezen a helyen a mezőségi rétegekben vékony homokzsínórok nem fordulnak elő. Mintegy 4.5 m-rel a felszín alatt van az a réteg, amelyből a halmaradványok előkerültek. Egyetlen egy réteglapon voltak csak ezek a halmaradványok találhatóak. A lelőhelytől néhány lépéssel tovább észak felé már meredek dőlésű vetőszik látható, amelynek mentén a mezőségi rétegeknek ez a rétege már nagyobb mélységre került, úgyhogy a hallenyomatos réteg itt már nem volt követhető.

November havában aztán a „nagy alagút”-ból kerültek elő halmaradványok. Itt is ugyanaz a kékes, palás, agyagos-márgás üledék rejtette magában a maradványokat. El helyről 3 példány került elő. Ezek közül az egyik a hal pozitív és negatív lenyomatát őrzí s meglehetősen gyöngye megtartású. A másik kettő pompás megtartású hallenyomat. Begyűjteni csak ez utóbbi kettőt volt módomban.

K o c h A n t a l a mezőségi rétegekből néhány növénymaradványon kívül mindössze 43 Foraminifera-, 1 Echinodermata, 1 Bryozoa-, 20 Mollusca- és 17 Ostracoda-faj mellett csak 4 gerinces maradványt említ erdélyi monográfiájában. A négy gerinces maradvány közül kettő a cetek sorába tartozik, a harmadik halmaradvány ugyan, de a dacittufákból került elő, a negyedik maradvány pedig egy *Meletta*-szerű hálnak rossz megtartású lenyomata, mely Marosvásárhely egyik téglagyárának kékesszínű agyagmárgájából került elő. Ezen a négy maradványon kívül K o c h csak az agyagmárga iszapolási maradványában talált kisebb halpikkelyeket, otolithokat és néhány csonttöredéket Marosvásárhely, Nyárádszentbenedek és Magyarlapád környékéről.

A gledényi föltárásból és a „nagy alagút”-ból előkerült halmaradványoknak, ha sztratigráfiai szempontból talán sok újat nem is árulnak el, mégis rendkívüli jelentősége van a mezőségi rétegek őslénytani viszonyainak szempontjából. Kétségtelen, hogy e halmaradványok szakszerű földolgozása nagy mértékben fogja előbbrevinni ismereteinket az eddig csaknem teljesen kövületmentesnek

tartott mezőségi rétegek őslénytaui viszonyait illetőleg. Azután megvan most már a remény arra is, hogy a további munka folyamán talán megint újabb maradványok fordulnak még elő.

Öszinte köszönet illeti meg mind a MÁV, mind pedig a vállalatok azon vezetőit és mérnökeiket, akik az előkerült maradványokat féltő gondossággal vették őrizetükbe és utaim alkalmával szíves támogatásukkal tüntettek ki. De a legmelegebb hála és legbensőbb köszönet az építésvezető P i e r i C é z á r műszaki főtanácsos urat illeti, aki óriási elfoglaltsága mellett is kellő figyelmet szentelt az előkerült fossziliáknak, rendkívül lekötelező szívességgel értesített azok megtalálásáról és gyűjtőutaim alkalmával mindenkor a legmesszebbmenő jóindulattal részesített pártfogásában, amivel munkámat nagyon nagy mértékben könnyítette meg.

BALANUS HUNGARICUS N. SP.

Irtá: *Kolosváry Gábor dr.*

Két érdekes fosszilis *Balanus*-leletről számolok be. Első adatom a *Balanus improvisus* Darwin nevű fajra vonatkozik, melyet *Streda Rezső* gyűjteményében találtam. A példányok a Paesirta hegy kavicsbányájából kerültek elő, *Ostrea*-héjon ültek, oligocén-miocén időszi rétegekből valók. A lelet azt bizonyítja, hogy ez a ma is élő és brakvizeket kedvelő faj már a harmadkorban élt és már akkor meg volt rajta a redukált radiuszok jellegzetes bélyege. Előfordulása a magyar fosszilis faunában új.

A második adatom egy új fosszilis *Balanus*-faj kimutatása. Az új faj példányai szintén a budafoki oligocén-miocén rétegekből kerültek elő, ugyanezek a Paesirta-hegy kavicsbányájából. *Streda Rezső* gyűjteményében 9101 l. sz. alatt őriztetnek. A példányok a *Megabalanus* alnembe tartoznak, mert radiuszuk is perforált. A latin nyelvű összehasonlító táblázatból az összes *Megabalanus*-alakokkal hasonlítom össze az új fajt, miből különállása synoptikusan is beigazolódik. A diagnózisokat Darwin nyomán bocsátom közre.

Parietes, radii et basis poris perforati. Subgenus: *MEGABALANUS*

Color testae a rosea ad atropurpureum variante, saepe longitudinaliter costata et virgata.

Orificium plerumque integro, interdum dentato. Foss. in Europa. *B. tintinnabulum*

Testa globoso conica, saepe in axe rostro-carinali elongata, pallide-rosea, laevi, admodum crassa: tubis parietalibus prope marginem basalem, cylindricis et minimis . . . *B. ajax*

Lamina parietum interiora normalia *B. Campbelli*